

Elementi hrvatskog folklora u predškolskoj dobi

Štruklec, Andrea

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:894622>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-30**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE
KINEZIOLOŠKA METODIKA

ANDREA ŠTRUKLEC

ZAVRŠNI RAD

ELEMENTI HRVATSKOG FOLKLORA U PREDŠKOLSKOJ DOBI

Petrinja, srpanj 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE
Petrinja

PREDMET: Kineziološka metodika

ZAVRŠNI RAD

KANDIDAT: Andrea Štruklec

TEMA I NASLOV ZAVRŠNOG RADA:

Elementi hrvatskog folkloru u predškolskoj dobi

MENTOR: doc. dr. sc. Marija Lorger

Petrinja, srpanj 2020.

SADRŽAJ

Elementi hrvatskog folklora u predškolskoj dobi	1
SAŽETAK.....	1
Elements of Croatian folklore in preschool age	2
SUMMARY	2
UVOD	3
NARODNI PLES	4
Struktura narodnog plesa	4
Stil narodnog plesa	5
UPORABA NARODNOG PLESA.....	6
Izbor narodnog plesa	7
Uvježbavanje narodnog plesa	7
Osjećaj za ritam	8
PLESNE ZONE.....	10
Panonska plesna zona	10
Dinarska plesna zona	11
Jadranska plesna zona.....	12
Alpska plesna zona	14
ELEMENTI HRVATSKOG FOLKLORA U PREDŠKOLSKOJ DOBI	15
BROJALICE	15
Aj, baj	15
Egere, begere	15
Gdje si bila Ančice	16
Čiči, Čočo, Čuču, Čar	16
USPAVANKE.....	16
Nanaj, nanaj	17

Nani, nani moje janje malo.....	17
Sanak ide niz ulicu.....	17
Spavaj, spavaj zlato moje	18
DJEČJE PJESME.....	19
Jula i jabuka.....	19
Ribica.....	19
Jež.....	20
Tramvaj, auto, vlak	20
DJEČJE IGRE S PJEVANJEM	21
Dini, dini duka	21
Ćuk se je oženil.....	22
Laste dolaze	23
Sjedi Anka pred kućom	23
DJEČJA NOŠNJA.....	23
Metodička organizacija sata tjelesne i zdravstvene kulture s elementima folklornog plesa	25
Primjer sata tjelesne i zdravstvene kulture sa sadržajima dječjih folklornih plesova.....	25
ZAKLJUČAK	30
LITERATURA.....	31
IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA	33

Elementi hrvatskog folklora u predškolskoj dobi

SAŽETAK

Hrvatska kao izuzetno folklorom bogata zemlja, posjeduje veliku i raznoliku kulturnu baštinu. Jedan djelić toga čine i narodni plesovi. Proučavajući ples pojedine regije u Hrvatskoj može se mnogo toga saznati o istoj; o običajima, svakodnevnom životu, načinima zabave, itd.

Upravo njihovim prenošenjem na mlađe naraštaje, prenosi se i dio hrvatske tradicijske baštine. Plesom se kod djece razvija kreativnost, osjećaj za ritam te ljubav prema plesu i glazbi. Njegujući tradiciju, djeca se ujedno zabavljaju, igraju i razmjenjuju iskustva s ostalom djecom iz drugih kultura.

Osim u slobodno vrijeme, djeci bi folklor trebao biti ponuđen i u predškolskim ustanovama. Folklorne igraonice najčešće vode sami odgajatelji. Veliku pozornost treba pridavati odabiru plesa, načinu učenja novih pokreta i odabiru elemenata koji moraju biti primjereni dobi djece s kojom se radi.

Cilj ovog rada jest pokazati jednostavne elemente narodnih plesova Hrvatske i potaknuti njihovo uvrštavanje u rad s djecom predškolske dobi u svrhu približavanja vrijednosti plesnog izričaja djeci.

Ključne riječi: djeca, igre, kulturna baština, narodni plesovi

Elements of Croatian folklore in preschool age

SUMMARY

Croatia, as an extremely folklore rich country, possesses broad and various cultural heritage. National dances are just a small part of it. There is a lot to discover about Croatia's customs, every day life and entertainment forms, simply by exploring national dances from every Croatian region.

The act of sharing all of this with younger generations is a way of preserving Croatian traditional heritage. While dancing, children develop creativity, sense of rhythm and love towards music. By cherishing the tradition and customs, children also have fun as if participating in a game, and they exchange their experiences with children from other cultures.

In addition to being an extracurricular activity, folklore should be offered to children in preschool institutions as well. Folklore playrooms are usually led by educators. More attention should be invested in the dance selection, learning of new dance moves, and choosing the dance elements appropriate for children who are different age group.

The aim of this paper is presenting the elements of traditional Croatian dances and encouraging their introducing to early children education, starting with preschool. Moreover, to present the advantages of national dances, as well as to show educators an example of Physical Education class based on national dances.

Keywords: children, games, Cultural Heritage, folk dances

UVOD

Hrvatski narod ima izuzetno bogatu folklornu tradiciju pa će ona biti temelj ovoga rada. Kako je mnogo knjiga napisano o narodnim običajima, plesovima i načinima podučavanja, odlučila sam sažeti informacije i približiti ih odgajateljima, ali i ostalim zainteresiranima.

Za ovu temu odlučila sam se iz ljubavi prema folkloru te zbog veselja i radosti koje uočavam u kulturnom umjetničkom društvu, kojeg pohađam, u očima djece. Želim naglasiti kako folklor ima značajnu ulogu u ranoj i predškolskoj dobi jer djeci približava nacionalnu kulturu, načine plesa i pjevanja, snalaženje u prostoru, ali i interakciju s drugom djecom koja također dijele ljubav prema tradicijskoj kulturi.

Narodni plesovi imaju svoja pravila izvođenja i elemente. Kroz povijest imali su svoj utjecaj na narod u Hrvatskoj. Pri podučavanju djece narodnim plesovima valja kvalitetno pristupiti svakom pojedinom plesu te razmisliti koji je najbolji način približavanja djetetu njegovih sadržaja. Kako bi se pobudio i održao interes kod djece za narodne plesove, bitnu ulogu imaju predškolske ustanove kao i odgojitelji koji bi trebali u programe rada uvrstiti bogatstvo folklornog pokreta.

NARODNI PLES

„Ples je usklađeno gibanje tijela u prostoru i vremenu i ubraja se u područje kreativnog ljudskog izražavanja“ (Knežević, 2005, str. 13) pri čemu je glavni instrument ljudsko tijelo. Osoba kroz razne plesove koristi ruke, noge, ramena,... kako bi izvela neki pokret. Stoga, odgojitelj treba poticati djecu da uključe cijelo tijelo, ovisno o pokretu, kako bi ples što zornije izveli. Drugi naziv za narodni ples je folklorni ples. Oni odražavaju duh pojedinog naroda, njihove običaje te povijesne, kulturne i gospodarske osobine

(<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=43000>).

Prema Kneževiću (2005) narodni ples nastao je kao estetska, psihofizička i sociološka potreba čovjeka, a oblikuje ga kolektivna svijest ljudi nekog područja. Ono što narodnom plesu daje vrijednost umjetničkog i nacionalnog dobra jest: estetičnost, originalnost, duhovnost i autentičnost. Određuje ga kontekst izvođenja, stil i struktura.

Struktura narodnog plesa

U strukturu narodnog plesa prema Kneževiću (2005) ubrajaju se: rukohvat, plesni prihvati, prostor, korak i pokret.

- Plesni rukohvat obuhvaća držanje plesača za ruke.
- Plesni prihvat je držanje plesnog partnera jednom ili obje ruke za tijelo.

Također, prema Kneževiću (2005) u strukturu narodnog plesa pripadaju i izvođačka formacija, odnosno broj plesača koji se drže u plesnom prihvatu, najčešće su to par, trojka ili četvorka. Uz izvođačku formaciju ovdje pripada i izvođački sastav što označava izvođače koji su označeni prema dobi, broju (koji može biti ograničen ili neograničen), spolu i bračnom statusu.

- Plesna formacija jest podjela i raspored izvođača po zamišljenoj liniji, luku ili krivulji. Prostorni raspored je jednak i stalan raspored plesača u prostoru prema zamišljenim stranicama nekog geometrijskog lika, plesnoj crti te plesnoj figuri.

- Prostorna formacija je dinamično kretanje plesača po prostornom rasporedu.
- Prostorna figura je jednak raspored plesača po stranicama zamišljenog geometrijskog lika pri čemu se plesači međusobno i neprekinuto drže za ramena, ruke, pojaseve i maramice. U plesu se mogu pojavljivati jedna ili više plesnih figura.
- Plesna figura čini određen broj koraka zaokružen u logičnu i skladnu cjelinu. Plesni pokret čine geste ruku, noge (na kojoj nije težište tijela), tijela i glave. On nastaje u trenutku između podizanja i spuštanja noge na pod dok noga na kojoj se ne nalazi težište tijela izvodi plesni pokret. Nastaje spontano i promjenjiv je.
- „Korak je prijenos težine tijela s noge na nogu“ (Knežević, 2005, str. 13). U narodnom plesu postoji nekoliko vrsta koraka: trčeći, skočni, hodajući i poskočni. Određen je smjerom, dužinom, tempom, ritmom i ritmičkom strukturom (Knežević, 2005).

Stil narodnog plesa

„Stil plesa je urođena i odgojem stečena forma plesnih pokreta cijelog tijela“ (Knežević, 2005, str. 14). Lako ga je prepoznati u krajevima gdje su ljudi veoma bliski s prirodom i gdje se usmena predaja zadržala. Veoma je sličan govornom narječju određenog područja. Svoje duhovne doživljaje možemo iznositi tijelom i glasom, koji po sadržaju mogu biti različiti dok po stilu moraju biti jednaki. Ako se plesni pokret ili govor ne iznosi ili pokazuje u skladu sa stilom toga područja, to ne može biti narodna tradicija tog područja (Knežević, 2005).

UPORABA NARODNOG PLESA

Uporaba narodnog plesa u radu s djecom označava interdisciplinarnu i višeslojnu djelatnost u kojoj se sjedinjuju etnološke, pedagoške, društvene i scenske spoznaje (Knežević, 2005). Nekada se narodni ples povezivao s blagdanima. Običaji, koje su već i odrasli zaboravili ili ih napustili, djeca su nastavila održavati kroz igru. Svako selo razvilo je svoje dječje igre i plesove. Najrasprostranjenija dječja igra je kolo koja su se plesala ovisno o prigodi, a bilo je simbol sloge i međusobnog zajedništva. Djeca su obrednim ophodom kroz selo u narodnoj nošnji zaustavljala ispred nekih kuća te izvodila prigodne plesove. Od djece se zahtijevalo pridržavanje nepisanih pravila vezanih za oblačenje narodne nošnje, načine pjevanja, opreme i načina na koji se pojedini obred prikazuje (Mikulić, Prskalo, Runjić, 2007).

Danas narodne plesove najčešće uvježbavaju plesači u kulturnim umjetničkim udrugama, pri čemu je bitno dodati kako to nije obveza članova, već njihova vlastita volja i ljubav prema tradicijskoj kulturi i folklornom nasljeđu. Uz to, narodne plesove njeguju i profesionalci, hrvatski nacionalni ansambl „Lado“. Osim toga, narodni ples koristi se i u pedagoških ustanovama kao jedan od načina učenja djece, načina scenskog prikazivanja, zabave ili rekreacije (Knežević, 2005).

Prema autorima: Šumanović, Filipović, Sentkiralji (2005), plesne strukture moguće je provoditi i u nekoliko organizacijskih oblika rada u tjelesnom i zdravstvenom odgojno – obrazovnom području:

- tokom sata tjelesne i zdravstvene kulture
- tijekom malih stanki gdje će se djeca odmoriti od intelektualnog rada
- na priredbama
- izvannastavnim i izvanškolskim športskim aktivnostima

Izbor narodnog plesa

Prije samog uvježbavanja narodnog plesa s djecom, odgojitelj/voditelj mora odabrati ples. Prilikom odabira plesa mora imati na umu njegove elemente i strukturu. Pažljivo odabran ples kod djece može izazvati neopisivo veselje. Osim veselja, kod plesa kod djece budi interes i motivacija za njegovim usvajanjem. Uporabom primjerenih vježbi odgojatelj/voditelj može lako procijeniti djetetovu fizičku pripremljenost. Također, lako može procijeniti i njegove plesne mogućnosti. Osim fizičke pripremljenosti, važno je uzeti u obzir djetetove duhovne, etnološke i estetske kriterije (Knežević, 2005).

Uvježbavanje narodnog plesa

Prema Kneževiću (2005), narodni ples ima svoj princip, koji je autor sam i izgradio, a sastoji se od upoznavanja, uvježbavanja i grupnog izražavanja. Naglašava kako treba prepustiti vremenu da odradi svoje kako bi djeca mogla kvalitetno sudjelovati u svakom dijelu uvježbavanja. Preporuča se individualni rad s djecom i rad u skupinama. Djecu usmenim putem možemo upoznati o stilu, plesnoj strukturi, običajima, narodnoj nošnji itd. Kako ne bi sve stalo samo na riječima, svakako je dobro omogućiti djeci proučavanje fotografija i slušanje vokalnih izvedba. Nakon upoznavanja djece s narodnim plesom može se preći na njegovo uvježbavanje. Uvježbavanje plesa može se raščlaniti po metodičkim jedinicama: ritam, korak, pokret, međusobno držanje i prostorna formacija, stil i ugođaj. Važno je djecu naučiti ispravno izvoditi narodni ples određenog područja jer ono što je pogrešno naučeno, kasnije se teško može ispraviti (Knežević, 2005).

Učenjem novih te ponavljanjem već usvojenih pokreta započinje se obrada plesnih struktura pojedinog plesa. Također, bitno je usavršiti i djetetovo glazbeno izražavanje. Kroz ples, dijete se može glazbeno izraziti koracima i pokretima ruku. Osim glazbenog izražavanja, dijete se može i plesno izraziti. Plesno izražavanje odgojatelj može poticati kroz povezivanje i usvajanje pokreta i glazbe (Šumanović i sur., 2005).

Osjećaj za ritam

Temelj plesa je izvesti pokret u skladu s ritmičkim obrascem. Djeca najprije usvajaju urođene ritmove. Svirajući na dječjim tradicijskim instrumentima i izvođenjem pokreta u zadanim ritmičkim obrascima kod djece se može razvijati osjećaj za ritam. Jednostavnije ritmičke obrasce djeca mogu usvojiti sviranjem na rifljači, žveglicama, vlati trave, rogu, itd. Osim proizvodnje zvukova putem instrumenata, glazba se može proizvoditi i putem vlastitog tijela u različitim ritmičkim obrascima. Svirati se može tako da se na primjer: pucketa prstima, udara nogama o pod ili pak pljeskanjem rukama po različitim dijelovima tijela. Sviranjem, pjevanjem i koračanjem plesača po zamišljenoj kružnici u različitim ritmičkim obrascima također je jedna od vježbi kojom se razvija osjećaj za mjeru i tempo (Knežević, 2005).

Slika 1. Rifljača (preuzeto s <http://zkuubbz.hr/tradicijska-glazbala/>)

Slika 2. Žveglice (preuzeto s <https://www.gajde.com/instrumenti/djecje-svirale/>)

Slika 3. Kukuruzgusle (preuzeto s <http://www.gajde.com/instrumenti/djecje-svirale/kukuruzgusle/>)

Slika 4. Čegrtaljka (preuzeto s <http://www.gajde.com/instrumenti/djecje-svirale/cegrtaljka/>)

PLESNE ZONE

U Republici Hrvatskoj, prema različitim autorima, Ivančan (1996), Ivančan prema Gavazzi (1972) postoje četiri plesne zone; panonska, dinarska, jadranska i alpska plesna zona.

Panonska plesna zona

Panonsku plesnu zonu (*slika 5*) karakterizira kolo kao temeljna plesna figura. Plesači su u kolu mogli slobodno izraziti svoje misli. U kolu se pjevalo, analiziralo, kritiziralo,... Stihovi pjesama i poskočica govorile su o raznim temama poput svekrvi, svećenicima, gazdama, seoskim prilikama i neprilikama. Pokraj kola okupljali su se ljudi raznih dobnih skupina kako bi se informirali o novostima u selu, državi ili svijetu. (Ivančan, 1996).

Najvažnija stilaska karakteristika plesa u panonskoj zoni jest drmanje po čemu je ples drmeš dobio ime. Drmeš je plesanje uz izrazite vertikalne titraje. Postoje dvije vrste

titraja: oštriji i blaži. Važnu ulogu u kolu ima kolovođa koji izvikuje naredbe. U početku, ples su pratili solisti na solističkim instrumentima. Najčešće to su bile: gajde, dvojnice, dude i samice. S vremenom, u orkestru i folkloru počela se primjenjivati i tambura (Žibek, 2016).

Slika 5. Panonska plesna zona (preuzeto s <http://www.hrvatskifolklor.net/php/folklornezone.php>)

Dinarska plesna zona

U dinarskoj plesnoj zoni (slika 6) kolo je predstavljalo selekciju odnosno mjesto gdje se odabirao bračni partner. Plesači su za kolo odabirali najsvečanija ruha (đerđani, ogrlice s dukatima, i sl.). U kolu su se regulirali odnosi između djevojaka i momaka te se ispitivala fizička snaga, naročito djevojaka. Ulazak u kolo bio je znak kako su djevojka i momak spremni za zajednički život. To je označavalo kako se djevojka zacurila, a momak zamomčio. Mlađa sestra nije se smjela udati niti biti blizu kola sve dok se starija sestra nije udala. Upravo iz tog razloga, često su se u selu događale otmice djevojaka (Ivančan, 1996).

Dinarsku plesnu zonu odlikuju otvorena i više zatvorenih kola iz kojih su se plesači mogli podijeliti u samostalan par. Plesovi odlikuju visokim i snažnim poskocima s noge na nogu ili nekoliko poskoka na istoj nozi. Plesovi su se najčešće izvodili bez glazbene pratnje. Kada bi pratnje bilo, najčešće se to činilo uz pomoć šargije ili tapana. Uz pratnju pjesme izvodila su se šetana kola. Šesterodijelni plesni obrazac karakterističan je za dinarsko područje te se javljao u dva oblika (Žibek, 2016).

Slika 6. Dinarska plesna zona (preuzeto s <http://www.hrvatskifolklor.net/php/folklornezone.php>)

Jadranska plesna zona

U jadranskoj plesnoj zoni, (slika 7) kako bi se regulirao bogat društveni život i sklonost plesanju, organizirale su se četiri vrste plesnih zabava. Plesanje na trgu svatovskih uzvanika kroz selo bio je jedan od mogućih načina plesnih zabava. Zatim su slijedili plesovi koje su organizirale skupine mladića. Mladići su brinuli o plesnom prostoru i njegovom uređenju, hrani, piću i novcu. Međusobno su se natjecali tko će imati ljepše uređeni prostor i na čiji će ples doći više djevojaka. Treća vrsta plesnih zabava bili su plaćeni plesovi koji su se još zvaliferme ili kavalkine. Organizator

plesa bio je gostioničar koji je prodavao jelo i piće, osiguravao svirače te naplaćivao ulaznice koje su plaćali isključivo muškarci. U nekim situacijama čak bi se i pojedini ples naplaćivao. Zadnju vrstu plesnih zabava predstavljaju svečani plesovi uz pozivnice. Pokraj pozivnice bio bi napisan i redoslijed plesova te ponuđena olovka s kojom su se momci upisivali za ples djevojkama, kojim redom i u kojem plesu zaplesati s njima. Svečani plesovi organizirali su se u velikim dvoranama raznih kulturnih institucija. Prilikom plesa često bi dolazilo do političke, društvene polarizacije te kasnije i do klasne polarizacije (Ivančan, 1996).

U jadranskoj plesnoj zoni razlikuju se dvije forme plesanja. Jedan način bio je parovni ples. Gdje pri plesanju parovi nisu ravnomjerno raspoređeni po kružnici. Dok je drugi način ples tijekom kojeg se plesači ne kreću uvijek zajedno po plesnom prostoru. U nekim trenucima plesači se odvoje te plešu jedan prema drugome. Stilska obilježja plesa su: prebiranja nogama pri plesu i individualne vrtnje. Dva dvodijelna i jedan šest osminski ritmički obrazac provlači se kroz gotovo sve plesove jadranske zone (Žibek, 2016).

Slika 7. Jadranska plesna zona (preuzeto s <http://www.hrvatskifolklor.net/php/folklornezone.php>)

Alpska plesna zona

U alpskoj plesnoj zoni (*slika 8*) svatovsko veselje bio je jedan od načina da se prikupe novčana sredstva za novo domaćinstvo. Darovati se moglo na razne načine, a glavni način bio je upravo ples. Svaki sudionik morao je platiti ako je želio plesati s mladenkom. Također, plesalo se i za mladenkinu ukradenu cipelu i za mladenkin šlajer. Prikupljanje darova i novca može se uočiti i u obredima raznih ophodara kao što su vučari, ladarice, jurjaši, kraljice, itd. (Ivančan, 1996).

U alpskoj plesnoj zoni najčešće prevladava plesanje u parovima. Pri plesu, parovi su međusobno jednako udaljeni te ravnomjerno raspoređeni po kružnici. Kretanje plesača suprotno je od smjera kretanja kazaljke na satu. Okretanje pojedinog para u plesu izvodi se u smjeru kazaljke na satu. Najčešće se izvode valceri i polke te je ples rijetko praćen i pjesmom. Dvodijelni i trodijelni ritmički obrasci karakteristični za alpsku zonu (Žibek, 2016).

Slika 8. Alpska plesna zona (preuzeto s

<http://www.hrvatskifolklor.net/php/folklornezone.php>)

ELEMENTI HRVATSKOG FOLKLORA U PREDŠKOLSKOJ DOBI

BROJALICE

Prema profesoricu Elly Bašić „brojalica je najelastičnije sredstvo za oblikovanje i realizaciju djetetove fantazije i htjenja.“ (Bašić, 1958, prema Knežević 1993:13). S prvim brojalicama djeca se, u većini slučajeva, susretala u svojim obiteljima. Osim u obitelji, brojalice se pojavljuju u vrtićima i folklornim društvima. Glazba je emocija koju govorom djeca mogu izraziti. Prilikom izgovaranja važno je obratiti pozornost na ritam i ton kojim se izgovaraju. Govor označava tekst, a pokreti ruku mjeru brojalice. Djeci su brojalice privlačne jer se lako pamte, ritmične su i melodične. Slogovi koji se izgovaraju kroz brojalicu najčešće su sastavljeni od jednog samoglasnika i dva suglasnika. Brojalica može biti igra, poticaj, dopuna ili sredstvo za igru djeci (Vnuk, 2016).

Aj, baj

„Aj baj,

tu mi staj,

Tije mije,

kumpanije,

Aj, baj“

(Knežević, 2002, str. 14).

Egere, begere

„Egere, begere, eđ volarom,

Tiz, tiz, na konjaru,

Hote si, hote si,

Ki ste rođe na kosi“

(Knežević, 2002, str. 16).

Gdje si bila Ančice

„Gdje si bila Ančice?

„Bila sam kod Bakice.“

Što si tamo radila?

„Baki cvijeće sadila.“

Kako si to radila?

„Ručicama rup, rup, rup,

Nožicama tup, tup, tup.“

(Kraljić, -, str. 47).

Čiči, Čočo, Čuču, Čar

„Čiči, čočo, čuču, čar,

cestom ide dimnjačar,

điđi, dođo, duđu, đin,

Pokraj vode pjeva mlin.“

(Kraljić, -, str. 47).

USPAVANKE

Uspavanke u sebi sadrže mnogo pučkog osjećaja i senzibiliteta. Razlog tomu bila je ljubav prema djetetu. Ljubav je kod ljudi budila najiskrenije emocije. U tekstovima uspavanki prožimaju se mekoća, blagost i toplina. Također, imaju sve elemente tradicijske kulture. Osim što se prenose usmenom predajom, sadrže narodne glazbene i govorne značajke kraja iz kojeg potječu (Knežević, 2002).

Nanaj, nanaj

„Nanaj, nanaj, lipi sin!

Otac ti je gospodin,

majka ti je gospica,

zibarinka tičica.

Niti tanci, taninena,

tanci, tanci, taninena

niti tanci nanina,

zibarinka, tičica.“

(Knežević, 2002., str. 24).

Nani, nani moje janje malo

„Nani, nani, moje janje malo,

Materino i milo i drago.

Tebe tvoja uziba' će majka

o' večera pa do bila danka.

Ka' ti zora, bili danak svane,

Probudi se, moje malo janje.“

(Knežević, 2002., str. 25).

Sanak ide niz ulicu

„Sanak ide uz ulicu,

vodi Ivu za ručicu.

Ajde, Ivo, ajde, dušo,

Ajde, Ivo, da spavamo!

Hoće tvoja majka spati,

te iz krila tebe zvati.

Jere valja malo spati,

tvojoj majci uraniti.

Svoje drago pohoditi,

sina Ivu milovati.

Sanak Ivu prevario

te do zore boravio.“

(Knežević, 2002., str. 28).

Spavaj, spavaj zlato moje

„Spavaj, spavaj, zlato moje;

Čuj, gdje mi te sanak zove.

San te ljubi i govori:

„Ušikaj se, drago moje;

Ušikaj se, drago moje!“

Ivo mi se sankom kara,

Kako da se razgovara,

Bolje sankom nego s majkom.

Sanjak će ga umiriti,

A majka će poljubiti.“

(Knežević, 2002., str. 28, 29).

DJEČJE PJESME

Dječje pjesme preslika su dječjeg načina prihvaćanja zbilje. U njima, najčešće, nema mjesta logici, već do izražaja dolazi dječja improvizacija i mašta. Način na koji djeca pristupaju zbilji isključuje predrasude i ograničenja. Najčešće su djeca pjevala o ljudima, domaćim životinjama, pticama, cvijeću, i sl. Dječje pjesme ispunjene su vedrinom i živahnom atmosferom. Obilježavaju ih jednostavni ritmičko-melodijski obrasci (Knežević, 2002).

Jula i jabuka

„Kuma Anka jabuku

maloj Juli dala,

jabuka je velika,

Jula je još mala.

Jula veli: „Neka je!“

To je moja sreća!

Jabuku kad pojedem,

bit ću za prst veća.“

(Gospodnetić, Novosel, Blašković, 2010., str. 10).

Ribica

„Hej, ribo, ribice,

što u vodi plivaš,

zašto se pred dječicom

ribo mala skrivaš?

Rep dugi ribica

i peraju ima,
gledaj kako veselo
pokrećeš se njima.“

(Gospodnetić i sur., 2010., str. 12).

Jež

„Kratke noge,

mala njuška,

po svemu tijelu

bodlja šuška.

Kakva je to zvijer?

To je ježko,

mali jež!

Žuri preko lišća gusta,

lovi miša, zmiju, hrušta.

Kakva je to zvijer?

Bodljikavi ježo, jež!“

(Gospodnetić i sur., 2010., str. 14).

Tramvaj, auto, vlak

„Evo već nam tramvaj stiže,

cin, cin, cin,

cin, cin, cin,

vožit će nas kući bliže,

cin, cin, cin,

cin, cin, cin.

Ulicama auto juri,

tu, tu, tu,

tu, tu, tu,

malu djecu vozit' žuri,

tu, tu, tu,

tu, tu, tu.

Kroz planine vlak taj gmiže,

š, š, š,

š, š, š,

u grad ipak točno stiže,

š, š, š,

š, š, š.“

(Gospodnetić i sur., 2010., str. 16).

DJEČJE IGRE S PJEVANJEM

Igre su se najčešće izvodile kada se mogao okupiti velik broj djece. Od svih sudionika zahtijeva se istodobno izražavanje pokretom u prostoru. Dječje igre s pjevanjem, između ostalog, obuhvaćaju: igre oponašanja, biranja, pogađanja, improvizacije i pokreta (Knežević, 2002).

Dini, dini duka

„Dini, dini, duka,

baba vozi luka
u črleni kolci,
z pisanimi volci,
z glibokoga jarka,
suega suhaljka.“
(Kraljić, -, str. 27).

Ćuk se je oženil

„Ćuk se je oženil,
tra l ala,
sova ga je zela
hop sa sa.
Ćuk pobire drva,
tra la la,
sova gradi gnezdo,
hop sa sa.
Ćuk pobire crve,
tra la la,
sova hrani mlade
hop sa sa.“
(Kraljić, -, str. 35).

Laste dolaze

„Laste dolaze,
kroz goru nam prolaze,
šaro pero, vero,
otvori nam vrata smjelo
da nam prođe vojska cijela,
hop!“

(Kraljić, -, str. 36).

Sjedi Anka pred kućom

„Sjedi Anka pred kućom,
u svilenoj papuči,
Sjedi, grize jabuku,
ugrize se za ruku.

Jao, jao Ančice
i Ankina dušice.“ } X2

(Kraljić, -, str. 41).

DJEČJA NOŠNJA

Dječja nošnja, u usporedbi s odraslom, bila je veoma jednostavna. Muške nošnje bile su bez ukrasa dok su ženske nošnje bile izvezene na rukavima ili prsima. Ukrasi na nošnjama ovisili su o kraju iz kojeg potječu. Najčešće, djeca su bila bosonoga. Dječaci su nosili šešire, a djevojčice oglavlja. Frizure djevojčica ovisio je o kraju u kojem se nalaze. Najčešće su bile jedna ili dvije pletenice spuštene niz leđa ili složene u punđu. S prednje strane, kosa je bila podijeljena na dva jednaka dijela (Žibek, 2016).

Slika 9. Dječja narodna nošnja (preuzeto
[shttps://www.facebook.com/photo?fbid=1168008143352345&set=a.116800524001](https://www.facebook.com/photo?fbid=1168008143352345&set=a.116800524001))

Slika 10. Dječja frizura (preuzeto
[shttps://www.facebook.com/photo?fbid=1023865894433238&set=a.102384916443](https://www.facebook.com/photo?fbid=1023865894433238&set=a.102384916443))

Metodička organizacija sata tjelesne i zdravstvene kulture s elementima folklornog plesa

Kvalitetno organizirani sat prema Miletić (1983) sastoji se od:

- uvodnog dijela
- glavnog dijela
- završnog dijela

Uvodni dio sata sastoji se od mentalne i fizičke pripreme za rad, tjelesnog zagrijavanja i koncentracije u cilju stvaranja ugodne radne atmosfere. Glavni dio sata nastavak je zagrijavanja gdje odgajatelj/voditelj može uplesti predviđeno gradivo, ali može i planirati neovisno od uvodnog dijela sata. Sat tjelesne i zdravstvene kulture završava oblikovanjem cjeline gradiva koji je obrađen u glavnom dijelu sata. Ako je nastavnik proveo sat odgojnog plesa na kraju najčešće nije potrebno smirenje djece, već se stvoreno raspoloženje može prenijeti i na kasnije aktivnosti (Miletić, 1983).

Primjer sata tjelesne i zdravstvene kulture sa sadržajima dječjih folklornih plesova

Uvodni dio sata čini narodni ples „Tu za repu, tu za len“. Zadatak je djece uz tjelesno vježbanje pjevati pjesmu:

„Tu za repu, tu za len“

Tu za repu, tu za len, tu za masno zelje.

Fašnik se je oženil, pepelnicu zaručil.

Pepelnica zaručnica, Fašnik mladoženja.

Pepelnica zaručnica, Fašnik mladoženja.

Tu za repu, tu za len, tu za masno zelje.

Fašnik se je oženil, pepelnicu zaručil.

Fašnik ima velke oči i duge mustače,

Pepelnica se dosmica, koli njega skače.

Pepelnica zaručnica fašnik mladoženja.

Pepelnica zaručnica fašnik mladoženja.

(Knežević, 2002).

Pjevajući stihove prve kitice: „Tu za repu, tu za len, tu za masno zelje. Fašnik se je oženil, pepelnicu zaručil.“ djeca se nalaze na zamišljenoj kružnici. Skakuću paralelno izmjenjujući lijevu i desnu nogu naprijed-nazad uz istodobno pljeskanje rukama u izručenju. U trenutku kada djeca počnu pjevati refren prve kitice: „Pepelnica zaručnica, Fašnik mladoženja. Pepelnica zaručnica, Fašnik mladoženja.“ djeca ostaju stajati na zamišljenoj kružnici. Primaju se za ruke okrenuti licem prema sredini zamišljene kružnice. Uz poskakivanje, odguruju se bočno s lijeve na desnu nogu.

Nakon što su otpjevali prvu kiticu, slijedi druga kitica: „Tu za repu, tu za len, tu za masno zelje. Fašnik se je oženil, pepelnicu zaručil. Fašnik ima velke oči i duge mustače.“ Djeca stoje u krugu, međusobno podijeljeni u parove te okrenuti prema svom plesnom partneru. Njemu pružaju desnu ruku te na početak druge kitice kreću prema slijedećem partneru u krugu pružajući slobodnu ruku sve dok ne počnu pjevati refren. Zatim djeca pjevaju refren: „Pepelnica zaručnica fašnik mladoženja. Pepelnica zaručnica fašnik mladoženja.“ Na početak refrena zaustavljaju se. I dalje stojeći na krugu, s djetetom (plesnim partnerom) koji se zatekne ispred njega, prima za ruke. Držeći se za ruke, pjevaju refren uz istodobno zamahivanje rukama. Prvo zamahuju u lijevu stranu te zatim u desnu stranu (Knežević, 2002).

GLAVNI DIO SATA

Na početku glavnog A dijela sata djeci se kratko opiše narodni ples „Klinček stoji pod oblokom“. Zatim se demonstrira uz istodobno pjevanje. Uglavnom dijelu sata primjenjuje se frontalni oblik rada.

„Klinček stoji pod oblokom“

Klinček stoji pod oblokom,

klinček stoji pod oblokom,

Stoji pa gleda milu rožicu }
s crnim okom. } 2X

Z jednim okom namiguje,
z drugim okom nasmehuje.

Stani gori se, mila rožica }
Otpri vrata. } 2X

Vrata bi ti otipirala,
vrata bi ti otipirala,

Samo da se nej }
oca, matere ja bojala. } 2X

„Kaj su tebi otec, mati,
kaj su tebi otec mati?

Evo sem ti ja, mila rožica, }
ljubav prava.“ } 2X

A dio sata

A dio sata sadrži obradu i usvajanje koraka odnosno plesne koreografije narodnog plesa „Klinček stoji pod oblokom“. Ples se izvodi u parovima koji su jednako raspoređeni po zamišljenoj kružnici. Plesačica se nalazi s desne strane partnera (bočno), unutar zamišljene kružnice. Plesač i plesačica kreću se u smjeru kazaljke na satu te ples započinju s istom nogom. Pjesma ima četiri kitice.

Pjevajući uvodne stihove kitica, djeca desnom nogom izvode 4 koraka prema naprijed te slobodnom nogom udare o pod. Stihovi (po kiticama): „Klinček stoji pod oblokom“ (prva kitica), „Z jednim okom namiguje“ (druga kitica), „Vrata bi ti otpirala“ (treća kitica) i „Kaj su tebi otec mati?“ (četvrta kitica).

Ponovno pjevajući iste stihove, djeca desnom nogom izvode 4 koraka unatrag te slobodnom nogom udare o pod.

Slijede stihovi: „Stoji pa gleda“ (prva kitica), „Stani gori se“ (druga kitica), „Samo da se ne j“ (treća kitica) i „Evo sem ti ja“ (četvrta kitica). Paralelno pjevanju, plesač izvodi 2 koraka u desnu stranu, a plesačica 2 koraka u lijevu stranu.

Nakon toga, djeca pjevaju slijedeće stihove: „mila rožica“ (prva, druga i četvrta kitica) i „oca, matere“ (treća kitica). Uz pjevanje, plesač 2 koraka u lijevu stranu, a plesačica 2 koraka u desnu stranu.

Posljednji stihovi pjesme: „s crnim okom“ (prva kitica), „otpri vrata“ (druga kitica), „ja bojala“ (treća kitica) i „ljubav prava“ (četvrta kitica). Plesačica se okreće za puni krug za lijevim ramenom dok plesač stoji na mjestu. Plesač na kraju koraka slobodnom nogom udari o pod.

B dio sata

U B dijelu sata spajaju se plesni koraci narodnog plesa „Klinček stoji pod oblokom“, u cjelinu i izvodi uz glazbenu pratnju.

ZAVRŠNI DIO SATA

Narodni ples „Paun pase trava raste“ je mimički ples koji izvodi jedno dijete. Ostala djeca pjevaju te su slobodno raspoređena u polukrugu. Jedno dijete ili odgajatelj, ako djeca nisu upoznata s plesom, krene pjevati, a ostala djeca priključuju se. Pjesma:

„Paun pase trava raste“

„Paun pase, trava raste, paune moj, paune moj!

Pauna nam noge bole, paune moj, paune moj!

Pauna nam leđa bole, paune moj, paune moj!

Pauna nam glava boli, paune moj, paune moj!

U čije će dvore pasti, paune moj, paune moj!

Ko ga oče nakititi, paune moj, paune moj!“

(Ivančan, 1996, str. 114.)

Dijete koje se nalazi u sredini polukruga oponaša pokrete koje ostala djeca pjevaju. Pjevajući posljednji stih, dijete iz sredine polukruga odlazi na začelje. Ono dijete koje odabere, slijedeće dolazi na sredinu polukruga. Pjesma se ponovna pjeva otpočetak.

ZAKLJUČAK

Narodni ples ima svoju strukturu i stil u kojemu je glavni instrument ljudsko tijelo. Nekada se povezivao s blagdanima dok se u današnje vrijeme koristi i njeguje na različite načine. Prednosti folklornog plesa je u tome što se njegovi elementi mogu izvoditi od predškolske dobi na dalje. Odgojitelj/voditelj mora obratiti pozornost na prikladnost narodnog plesa dječjoj dobi. Narodni ples može se uvježbavati grupno ili individualno. Izvođenje narodnog plesa mora biti u skladu s ritmičkim obrascem. Djeca najprije usvajaju jednostavne ritmove (mogu ih usvojiti svirajući na instrumentima), a kasnije one teže.

Prema navedenome, možemo zaključiti kako je Hrvatska zemlja koja je bogata narodnim plesovima iz raznih krajeva te je s toga veoma važno dobro se tjelesno pripremiti

Za što uspješnije pripremanje, uvježbavanje i izvođenje narodnih plesova odgajatelj/voditelj mora poznavati metodička načela i razvojne karakteristike u skupini.

Svakom folklorasu izvođenje narodnih plesova Hrvatske i regije iznimna je čast, veselje i ispunjenje, a pljesak publike nagrada koju niti jedna druga nagrada ne može nadmašiti. Druženja, putovanja i upoznavanja drugih ljudi i kultura samo su neka bogatstva koje folklor nudi. S toga, važno je napomenuti kako djecu ne treba prisiljavati na izvođenje narodnih plesova, već ono treba biti samoinicijativno.

LITERATURA

- Čegrtaljke (preuzeto 6.5.2020. s <http://www.gajde.com/instrumenti/djecje-svirale/cegrtaljka/>)
- Dječja frizura (preuzeto 30.5.2020.
[shttps://www.facebook.com/photo?fbid=1023865894433238&set=a.1023849164434911](https://www.facebook.com/photo?fbid=1023865894433238&set=a.1023849164434911))
- Dječja narodna nošnja (preuzeto 30.5.2020.
[shttps://www.facebook.com/photo?fbid=1168008143352345&set=a.1168005240019302](https://www.facebook.com/photo?fbid=1168008143352345&set=a.1168005240019302))
- Gospodnetić, H., Novosel, I., Blašković, J. (2010). *Sviranje i pjevanje za predškolski odgoj*. Petrinja, UF, skripta
- Ivančan, I. (1963). *Narodni plesovi Hrvatske 2*. Zagreb: Savez muzičkih društava Hrvatske
- Ivančan, I. (1971). *Folklor i scena. Priručnik za rukovodioce folklornih skupina*. Zagreb: Prosvjetni sabor Hrvatske
- Ivančan, I. (1996). *Narodni plesni običaji u Hrvata*. Zagreb: Hrvatska matica iseljenika
- Knežević, G. (2002). *Naše kolo veliko: hrvatski dječji folklor: gradivo iz 19. i 20. stoljeća*. Zagreb: Ethno
- Knežević, G. (2005). *Srebrna kola, zlaten kotač*. Zagreb: Ethno
- Kraljić, J. (2017). *Pjesmom kroz igru, recenzirana skripta*. Zagreb: Učiteljski fakultet
- Maletić, A. (1983). *Pokret i ples*. Zagreb: Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske
- Mikulić M., Prskalo I., Runjić, K. (2007). Hrvatska plesna tradicija i predškolska dob djeteta. U V. Findak, (Ur.) *Zbornik radova 16. ljetne škole kineziologa „Antropološke, metodičke, metodološke i stručne pretpostavke rada u područjima edukacije, sporta, sportske rekreacije i kineziterapije“*, Poreč (str. 455-458). Zagreb: Hrvatski kineziološki savez
- Narodni ples (preuzeto 18.3.2020. s <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=43000>)

- Plesne zone (preuzeto 22.4. 2020. s
<http://www.hrvatskifolklor.net/php/folklornezone.php>)
- Rifljača (preuzeto 6.5.2020. s <http://zkuubbz.hr/tradicijska-glazbala/>)
- Šumanović M., Filipović V., Sentkiralji G. (2005). Plesne strukture djece mlađe predškolske dobi. *Život i škola*, 14 (2), 40- 45.
- Vnuk, L. (2016). *BROJALICE* (Diplomski rad). Preuzeto 30.5.2020. s
<https://dr.nsk.hr/islandora/object/ufzg%3A119/datastream/PDF/view>
- Žibek, J. (2016). *FOLKLORNE IGRE I PLESOVI U NASTAVI GLAZBENE KULTURE OD 1. – 4. RAZREDA* (Diplomski rad). Preuzeto 30.5.2020. s
<https://repositorij.ufzg.unizg.hr/islandora/object/ufzg%3A146/datastream/PDF/view>
- Žveglice (preuzeto 6.5.2020. s <https://www.gajde.com/instrumenti/djecje-svirale/>)

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA

Ja, Andrea Štruklec izjavljam da sam ovaj završni rad izradila samostalno uz potrebne konzultacije i savjete mentorice doc. dr. sc. Marije Loriger te uz korištenje navedene literature.

POTPIS: _____